

Stařec a moře

Ernest Hemingway (1899 – 1961)

Zařazení autora do uměleckého směru a historický kontext

- Období poválečné světové prózy
- Představitel ztracené generace

Jeho život:

- Americký spisovatel
- Autor ztracené generace = autoři, kteří si prošli 1. světovou válkou
- Stařec a moře je poslední dílo, které vydal
- Nositel Nobelovy ceny za literaturu
- Byl dobrovolníkem v 1. světové válce (na italské frontě), byl raněn a později těžce ovlivněn válečnými hrůzami
- Dlouho žil na Kubě a jezdil do Afriky na lov, kde přežil leteckou nehodu
- Účastnil se také španělské občanské války

Jeho tvorba:

- Známý zejména díky jeho úspornému jazyku (novinářská próza)
 - o Strohý jazyk, jasná a výstižná pointa
- Hrdinové jeho děl jsou většinou dobrodružně žijící stateční muži
- Často autobiografické prvky
- Na jeho tvorbu měla vliv účast ve válce, vášeň pro cestování a dobrodružné činnosti
- Novelu Stařec a Moře ovlivnil jeho život na Kubě, láska k moři a rybaření
- Většina jeho děl právě čerpá z války, Stařec a moře se vymyká
 - o Sbohem armádo
 - o Fiesta

Podobní autoři:

- v jeho době tvořili
 - o John Steinbeck
 - o Romain Rolland
 - o Erich Maria Remarque
- Významní další američtí spisovatelé
 - o John Steinbeck – O myších a lidech
 - o Edgar Allan Poe – Jáma a kyvadlo, Havran
 - o Tennessee Williams – Kočka na rozpálené plechové střeše
 - o Ray Bradbury – 451 stupňů Fahrenheita
 - o Burroughs, Ginsberg, Kerouac – představitelé Beat Generation

Rozbor díla Stařec a moře

Anotace díla

Starý kubánský rybář Santiago už 84 dní neulovil žádnou rybu. Přičítá to především tomu, že má smůlu. Kvůli tomu přišel o svého učedníka – chlapce jménem Manolin, rodiče ho pošlou na jinou loď, které se lov daří. Rozhodne se, že podnikne velkou dlouhou plavbu. Odváží se daleko od břehu, aby ulovil konečně pořádnou rybu, myslí si, že 85 den je šťastný. To se mu podaří, po dlouhé bitvě (3 dny) s obrovskou rybou. Rybu sice uloví po několika dnech válčení. Nakonec se mu ji podaří zabít harpunou. Ryba je obrovská, to by pro něho znamenalo výdělek na měsíc dopředu a rybářskou prestiž, kterou ztratil (ostatní rybáři se mu smějí). Ryba se mu nevrhne do lodi, tak ji táhne vedle lodi zpátky do přístavu. Krev mrtvé ryby přiláká žraloky, kteří mu rybu okousávají. Santiago se marně snaží žraloky odehnat, ale ačkoliv jich pár zabije, do přístavu přiveze pouze kostru s hlavou

Literární druh

- epika – próza

Literární žánr

- novela (dobrodružná)
 - o *novela je próza kratšího rozsahu, většinou se zaměřuje na jeden zcela jasný, ale i přesto poutavý příběh, typická je závěrečná pointa*

Rok vydání

- 1952 (poslední autorovo dílo)

Téma

- nekonečný boj člověka s přírodou, oslava lidského individualismu, splnění cíle/snu, život chudých kubánských rybářů, lidská čest, statečnost a nezlomnost
- Symbolika křesťanská
 - o Odkazuje na ukřižování Krista – přirovná utrpení rybáře, jako když vám rukou procházejí hřebíky
 - o Jméno Santiago
- Symbolika změny (generační střed - mládí X stáří, technologický pokrok)
 - o Santiago je starý rybář ze staré školy, je skvělý rybář, úspěšný v minulosti
 - o Nedaří se mu chytit rybu, je věrný starým postupům, ale nedaří se
 - o Zatímco mladí využívají moderní techniky, mají motorový člun, Santiago loví harpunou a má dřevěný člun s pádly
 - o Pohled na samotné moře, pro Santiaga je moře ženského rodu, pro mladé rybáře je moře mužského rodu
 - o Pro Santiaga má moře charakter matky – dobrotivá, která mu poskytuje jídlo -> peníze, ale může být k němu i krutá
 - o Pro mladé rybáře je moře vyloženě nepřítel
 - o Motiv baseballového hráče, považováno za jednoho z nejlepších všech dob, Santiagův oblíbenec, v pozdní fázi kariéry ho trápí zranění a jeho forma jde dolů a začíná patřit do starého železa. Santiago se v něm vidí
 - o Santiago je pověrčivý, svou porážku zdůvodňuje tím, že překročil hranice, že plul moc daleko, a za to byl potrestán.

Motiv

- Moře, koloběh lidského života – mládí X stáří, rybaření, smrt, víra v boha, silná vůle, baseballový hráč Joe diMaggio, překročení hranice na moři (moře jako zakázaný prostor)

Časoprostor

- kubánské pobřeží blízko Havany (rybářská vesnice, pláž), moře
- Děje se odehrává během 3 dnů

Kompozice

- chronologická s retrospektivními prvky (ohled do minulosti, jak byl Santiago slavný a úspěšný, v páce porazil černocho)

Vypravěč, forma

- Obecně se dá říct, že er-forma, vypravěč nezasahuje do děje, nicméně kromě začátku a konce díla, který se odehrává ve vesnici, je děj na moři, kde je Santiago sám, časté jsou monology, Santiago si mluví sám se sebou, přemýšlí. Je to takové vyprávění Santiagových myšlenek
- Metoda ledovce, kdy je řečeno jen část, to co Hemingway píše přímo, ale větší a podstatnější část si musí čtenář domyslet (číst mezi řádky)

Jazykové prostředky

- velice úsporný jazykový styl, který je pro Hemingwaye typický. Převažují krátká souvětí. Monology hlavní postavy. Objevují se španělská pojmenování a rybářský jazyk

Tropy a figury

- přirovnání, metafory, personifikace

Hlavní myšlenka

- Splnění životního snu, člověk si má dávat cíle, cíle takové, jež jsou vysoké, nýbrž ne nedosažitelné a měly by znamenat pro člověka výzvu. Za tímto cílem bychom si měli jít.
- Člověk si musí věřit, věřit ve své fyzické a psychické schopnosti, které nejprve musí objevit, musí objevit sám sebe, kým je
- Být nezlomný v dosažení vlastních cílů a snů („Člověk není stvořen pro porážku, může být úplně zničený, ale nikdy ne poražený“)

Charakteristika postav

- Santiago
 - o Starý kubánská rybář, je zkušený, nezlomný, statečný, odhodlaný, pokorný a svědomitý. Kdysi býval velice úspěšný a uznávaný, později ale, jak se mu přestane dařit, ztrácí prestiž mezi ostatními, především mladšími rybáři. Symbolizuje starou generaci, staré osvědčené postupy. Paralela se Santiagovým oblíbeným baseballistou Joe DiMaggie, který je považován za jednoho s nejlepších baseballistů všech dob, ale na konci kariéry ho trápí zranění a jeho forma jde dolů. Santiago vzpomíná na své úspěchy v mládí, třeba vyhrál v páce proti nějakému černochovi. Má tyrkysově modré odhodlané a veselé oči.
- Manolin
 - o Mladý chlapec a Santiaguv oddaný přítel, který vzhlíží k jeho charakteru a osobnosti (vzor). Zpočátku s ním plul na moři a chytali spolu, kde ho učil. Po 40 dnech, kdy se mu nedařilo chytit nic, ho rodiče poslali k modernější lodi, kde se mu dařilo chytat. Vždy nosil Santiagovi kávu a něco k snědku, nebo noviny, kde Santiago rád sledoval výsledky baseballových utkání.
- Dále můžeme považovat za postavu rybu, se kterou Santiago 3 dny bojoval (ta reprezentuje přírodu) a žraloky, kteří nakonec překazí Santiagovi úspěch, když mu chycenou rybu okoušou (ti reprezentují zlo, lidi, kteří se vysmívají a snaží se překazit úspěch druhým)

Dobové vnímání díla

- u veřejnosti bylo dílo velice úspěšné, během 2 dnů po prvním vydání se prodalo mnoho kusů
- dnes je dílo považováno za jedno u nejlepších amerických děl všech dob (oceněno Pulitzerovou cenou + Nobelova cena autora za přínos v literatuře)

Úryvek z knihy

„Jen klid a sílu, staříku!” povzbudil se nahlas.

Při příštím okruhu se rybě vynořil hřbet, ale bylo to trochu příliš daleko od člunu. Při následujícím okruhu byla ještě stále příliš daleko, ale vynořovala se víc z vody a stařec si byl jist, že když ještě o něco zkrátí šňůru, dostane ji po bok loďky.

Už dávno předtím si připravil harpunu, její lehké lanko bylo svinuto v kulatém košíku a na konci přivázáno k ouvazníku na přídi.

Ryba se teď ve svém kroužení blížila, vypadala klidně a krásně a jenom veliká ocasní ploutev se jí pohybovala. Stařec vši silou zatáhl, aby ji dostal blíž. Na kratičký okamžik se ryba naklonila trochu na bok. Pak vyrovнала a pustila se do dalšího okruhu.

„Pohnul jsem s ní,” řekl si stařec nahlas. „Přece jsem s ní pohnul!”

Pocítil opět nával mdloby, ale visel na obrovské rybě, co měl síly. Pohnul jsem s ní, opakoval si v duchu. Možná, že teď ji převrátím. Táhněte, ruce! Držte, nohy! Hlavo, vydrž! Udělej mi to kvůli! Nikdy jsi mě nezklamala. Tentokrát ji převrátím na bok!

Když však sebral všechny síly, opřel se do toho o hodně dřív, než ryba proplula kolem člunu, a táhl, div mu svaly nepraskly, ryba se dala o něco strhnout, ale pak vyrovнала a plula pryč.

„Rybo,” oslovil ji stařec. „Rybo, vždyť stejně umřeš. Musíš přitom zabít i mne?”